گفت‌وگوی «جوان» با امیرمجتبی جعفری از رزمندگان و محققان حوزه دفاع‌مقدس درباره عملیات والفجر یک

یک میلیون و ۶۰۰ هزار گلوله توپ در فکه تبادل شد

توپخانه‌های دو طرف در والفجر یک بسیار فعال بودند

علیرضا محمدی

عملیات والفجر یک در فروردین ۱۳۶۲ در منطقه پس از پایان والفجر مقدماتی انجام شد. در والفجر عملیات بود و والفجر یک را هم ارتش طراحی کرده منطقه رملی فکه که هرچند منجر به وارد آمدن تلفات عملیات در دستیابی به اهداف کلی با عدم‌الفتح آفندی ایران در فکه تا پایان جنگ بسته جعفری از رزمندگان و همچنین از مروری به عملیات بهاری والفجر یک شمال فکه انجام گرفت. این عملیات کمتر از دو ماه مقدماتی سپاه پاسداران طراح و مجری اصلی بود. دو عملیات در فاصله کمتر از دو ماه آن هم در و خسارات زیادی به دشمن شد، اما به هر روی هر دو روبه‌رو شدند و به این ترتیب پرونده انجام عملیات شد. در گفت‌وگویی که با امیرمجتبی محققان حوزه دفاع‌مقدس انجام دادیم، داشتیم که با هم می‌خوانیم.

علت انجام عملیات والفجر مقدماتی و یک آن هم به فاصله کمتر از دو ماه چه بود؟

برای پاسخ به این سؤال ابتدا باید مروری به تاریخ دو سال اول جنگ داشته باشیم. بعد از اینکه ایران خرمشهر را پس گرفت، هرچند دشمن از مناطق وسیعی از کشورمان عقب رانده شد، ولی هنوز مناطقی در دست او باقی مانده بود. اگر عراق بعثی در آن زمان خواسته‌های بحق ایران را می‌پذیرفت، می‌توانست منجر به آتش‌بس شود، اما دشمن در زیاده‌خواهی‌هایش اصرار کرد. بنابراین ایران تصمیم گرفت با چند هدف عمده به جنگ ادامه بدهد و وارد خاک دشمن شود. هدف اول پس گرفتن باقیمانده خاک ما در دست دشمن بود. دوم عقب راندن دشمن در خاک خودش تا جایی که شهرهای ما از برد توپخانه‌های او در امان بماند. سومین هدف هم تنبیه متجاوز بود که به همین منظور عملیات رمضان انجام گرفت. عملیاتی که با عدم‌الفتح روبه‌رو شد و همین عدم نتیجه‌گیری لازم در رمضان، استراتژی کلی ما در تداوم جنگ را مشخص کرد. بر طبق این استراتژی ایران تصمیم گرفت تا با انجام یک عملیات سرنوشت‌ساز، قسمت مهمی از خاک دشمن را تصرف کند تا در مذاکرات دست برتر را داشته باشد. بنابراین انجام عملیات بزرگی مثل والفجر مقدماتی، یک، خیبر، بدر و... همگی طبق همین استراتژی صورت گرفتند. بزرگ‌ترین عملیات آفندی ما بعد از رمضان، والفجر مقدماتی بود که چون با عدم‌الفتح روبه‌رو شد، فرماندهان تصمیم گرفتند طرح ارتش را اجرا کنند و والفجر یک کمتر از دو ماه پس از والفجر مقدماتی انجام شد.

چرا منطقه فکه برای انجام این دو عملیات در نظر گرفته شد؟

یکی از عوامل اصلی عدم موفقیت در عملیات رمضان، موانع مصنوعی وسیع دشمن نظیر سنگرهای مثلثی، میادین مین و... بود. بنابراین فرماندهان برای عملیات بعدی سعی کردند مناطقی را در نظر بگیرند که به دلیل وجود موانع طبیعی، عراق فکرش را نمی‌کرد که ایران بخواهد آنجا عملیات انجام دهد. لذا در این مناطق یا از موانع کمتری استفاده می‌کرد یا نیروی کمتری را به کار می‌گرفت. فکه یک منطقه رملی بود و در برخی از نقاطش نیز حالتی نیمه کوهستانی داشت. مثلاً جبال فوقانی در شمال منطقه فکه در دست عراق بود و با وجود این موانع، عراق کمتر فکرش را می‌کرد که ایران بخواهد در چنین منطقه‌ای عملیات کند.

طرح عملیات والفجر مقدماتی را سپاه داده بود، گویا ارتش با این طرح مخالف بود.

بله. البته این اختلاف‌نظرها در امر مهمی چون جبهه‌های جنگ یک امر طبیعی بود. هرکسی نظر و صلاحدیدی داشت و نهایتاً در قرارگاه مرکزی این طرح‌ها سبک و سنگین شده و یکی انتخاب می‌شد. سپاه، جنوب فکه را برای عملیات پیشنهاد داده بود و ارتش می‌گفت چون جبال فوقانی منطقه فکه در دست دشمن است، به فرض اینکه ما بتوانیم در منطقه عملیاتی والفجر مقدماتی پیشروی کنیم و موفق هم بشویم، وجود دشمن در این جبال باعث می‌شود تا همچنان نیروهای ما در زیر دید و تیر ارتش بعث باشند. هم ارتش و هم سپاه طرح خود را داشتند و نهایتاً طرح سپاه در قرارگاه مرکزی پذیرفته شد و عملیات والفجر مقدماتی در بهمن ۱۳۶۱ انجام گرفت. در این عملیات عمق منطقه عملیاتی بسیار زیاد بود. در برخی از نقاط نیروهای جان برکف بسیجی باید تا ۲۵ کیلومتر را شب هنگام طی می‌کردند که مسافت بسیار زیادی است. آن هم در منطقه رملی فکه که عبور و مرور در آن به سختی صورت می‌گرفت. تازه وقتی نیرو به خط دشمن می‌رسید و درگیر می‌شد، نیاز به پشتیبانی و نیروی تازه نفس بود که به دلیل نبود جاده‌های مناسب، پشتیبانی به خوبی صورت نمی‌گرفت و والفجر مقدماتی با عدم‌الفتح روبه‌رو شد. بعد از پایان این عملیات، طرح ارتش که انجام عملیات در شمال فکه بود مورد بررسی قرار گرفت و در ۱۸ فروردین ۱۳۶۱ والفجر یک در شمال فکه آغاز شد.

طرح ارتش برای انجام عملیات والفجر یک چه بود؟

در طرح فرماندهان ارتش اینطور عنوان شده بود که از جبال فوقانی به پایین تا پاسگاه فکه کمی از حالت رملی منطقه کاسته می‌شود. همین طور این محدوده ارتفاعات کمتری دارد و روی هم رفته عبور و مرور نیروها در این قسمت از فکه راحت‌تر صورت می‌گیرد. در این طرح پیش‌بینی شده بود که اگر ما بتوانیم خطوط دشمن را درهم بشکنیم و منطقه را تصرف کنیم، به نوعی می‌توانیم اهداف عملیاتی والفجر مقدماتی را هم محقق کنیم و پوشش بدهیم. البته این را هم عرض کنم که چه عملیات والفجر مقدماتی و چه عملیات والفجر یک هر دو با هدف دستیابی به شهر العماره عراق و نهایتاً تهدید بصره صورت گرفتند.

یک نکته‌ای اینجا مطرح است که قاعدتاً دشمن پس از عملیات والفجر مقدماتی روی منطقه فکه حساس می‌شد. این مسئله در کیفیت انجام والفجر مقدماتی تأثیرگذار بود؟

اتفاقاً یکی از عوامل عدم موفقیت در والفجر یک، هوشیاری دشمن در منطقه فکه بود. بعثی‌ها وقتی دیدند که ما در والفجر مقدماتی توانستیم رزمندگان‌مان را از عوامل طبیعی مثل رمل و ارتفاعات موجود در منطقه عبور دهیم، آمدند و خطوط خود را تقویت کردند. البته فرماندهان ما هم این مسئله را می‌دانستند و زمین منطقه را از جنوب به شمال فکه تغییر دادند، اما به هر حال دشمن در فکه هوشیار شده بود و همچنین یک حجم آتش سنگین توپخانه‌ای را در والفجر یک اجرا کرد. به رغم همه این مسائل، نیروهای ما اعم از ارتش و سپاه و بسیج رفتند و مثل والفجر مقدماتی، خط اول دشمن را تصرف کردند. تلفاتی هم به آنها وارد شد و خسارات زیادی متوجه دشمن شد، اما نهایتاً عواملی که عرض کردم، باعث شد تا کلیت عملیات موفق نباشد و سرنوشت والفجر یک مثل والفجر مقدماتی با عدم‌الفتح روبه‌رو شود.

> معمولاً ما در عملیات مختلف تکیه اصلی‌مان روی نیروهای پیاده بود. بسیجیان، ارتشیان و سپاهیان جان برکفی که به خطوط دشمن می‌زدند و دژها را فرو می‌ریختند. شهید صیاد شیرازی در والفجر یک طرح داد که ما می‌توانیم با توپخانه‌های‌مان یک حجم آتش شدید روی خطوط دشمن بریزیم تا به پیشروی نیروها کمک کند و از حجم تلفات خودی بکاهد

نمایی از عملیات والفجر ۱

> در طرح عملیات والفجر یک اینطور عنوان شده بود که از جبال فوقانی به پایین تا پاسگاه فکه کمی از حالت رملی منطقه کاسته می‌شود. همینطور این محدوده ارتفاعات کمتری دارد و روی هم رفته عبور و مرور نیروها در این قسمت از فکه راحت‌تر صورت می‌گیرد. در این طرح پیش‌بینی شده بود که امکان تحقق بخشی از اهداف والفجر مقدماتی هم وجود دارد

شهید صیاد شیرازی یک طرحی داشت به نام آتش به جای خون که در والفجر یک اجرا شد، ماهیت این طرح چه بود؟

معمولاً ما در عملیات مختلف تکیه اصلی‌مان روی نیروهای پیاده بود. بسیجیان، ارتشیان و سپاهیان جان برکفی که به خطوط دشمن می‌زدند و دژها را فرو می‌ریختند. آن زمان استطاعت ما هم در همین حد بود و به دلیل تجهیزات قوی‌تری که دشمن داشت، تکیه ما و نقطه قوت ما روی نیروی انسانی بود. شهید صیاد شیرازی در والفجر یک طرح داد که ما می‌توانیم با توپخانه‌های‌مان یک حجم آتش شدید روی خطوط دشمن بریزیم تا به پیشروی نیروها کمک کند و از حجم تلفات خودی بکاهد، اما خب دشمن هم آمد و مقابله به‌مثل کرد. در والفجر یک توپخانه خودی چیزی در حدود ۶۰۰ هزار گلوله توپ روی سر دشمن ریخت. در پاسخ، بعثی‌ها که امکانات بیشتری داشتند، یک میلیون گلوله توپ به سمت ما شلیک کردند، اما نکته جالب توجه این است که به رغم شلیک یک میلیون و ۶۰۰ هزار گلوله توپ از سوی دو طرف، تلفات طرفین بسیار پایین‌تر از حد انتظار بود.

دلیل این امر چه بود؟

یکی از دلایل اصلی کاهش تلفات به نسبت حجم آتش، وسعت منطقه عملیاتی و پراکندگی نیروها بود. فکه یک منطقه وسیع بیابانی و در برخی نقاط نیمه کوهستانی است که باعث شد نیروها در این منطقه وسیع، پراکنده باشند. از سوی دیگر وجود رمل‌ها باعث می‌شد تا گلوله‌های توپ در رمل‌ها فرو بروند و کمتر به نیروها آسیب برسانند.

سخن پایانی.

هرچند دو عملیات والفجر مقدماتی و والفجر یک با عدم‌الفتح روبه‌رو شدند، اما باید در نظر داشته باشیم که جنگ مثل هر واقعه دیگری فراز و فرودهایی دارد. دشمن از سوی شرق و غرب حمایت می‌شد و ما باید با ارتشی کاملاً مسلح به انواع تسلیحات مدرن و به روز می‌جنگیدیم. در کلیت دفاع‌مقدس ما پیروز شدیم، اما به هر حال در خلال آن گاه عدم‌الفتح‌هایی وجود داشتند که گریزی از آنها نبود. نهایتاً این ایستادگی و رشادت ملت و رزمندگان ایران بود که باعث شد تا حماسه بزرگی چون هشت سال دفاع مقدس خلق شود.

روایت

برشی از کتاب زندگی در کمین پیرامون عملیات کربلای ۸

حسرت جاماندن پیکر شهدا

متن پیش‌رو خاطراتی از عملیات کربلای ۸ به روایت یکی از رزمندگان لشکر انصارالحسین(ع) است؛ این خاطرات در کتاب زندگی در کمین منتشر شده است. برشی از این کتاب و خاطرات پیرامون عملیات کربلای ۸ را پیش‌رو دارید.

عملیات تکمیلی

به ما اطلاع دادند که گردان‌تان را آماده کنید و به پادگان شهید مدنی اهواز بروید. ما نیروها را از طریق پشتیبانی ستاد لشکر به‌سوی پادگان حرکت دادیم. در این مدت، چون عملیات کربلای ۵ به پایان رسیده بود، دو یا سه گردان، حدود ۲۰۰-۳۰۰ نیرو بیشتر نداشتیم و از سوی دیگر، فرصتی برای آموزش و سازماندهی نیروها و تجهیز آنها وجود نداشت. از پادگان شهید مدنی به‌سوی آبادان حرکت کردیم و پس از آن در شلمچه مستقر شدیم عملیات کربلای ۸ تکمیلی هم انجام شد تا بتوانیم در منطقه عملیات پیش‌دستی کنیم و مانع از سازماندهی و آرایش نیروهای دشمن شویم، زیرا دشمن قصد داشت کانال پرورش ماهی و کانال زوجی و نونی شکل‌ها را تصرف کند. اگر ما یک یا دو روز دیرتر عملیات را انجام می‌دادیم دشمن به طور قطع می‌توانست مناطقی از شلمچه را تصرف کند.

بمباران سخت

دومین هدف ما انهدام ادوات زرهی و تثبیت خط کانال پرورش ماهی و کانال زوجی و قسمتی از نونی شکل‌ها بود. عملیات خیلی محدود بود و سه روزه تمام شد. ما دو شب در منطقه عملیاتی بودیم. شب اول، تعدادی از یگان‌ها به خط زدند و در شب دوم هم ما وارد عملیات شدیم. قرارگاه خاتم‌الانبیا با توجه به توان رزمی و آمادگی لشکرها تصمیم می‌گرفت کدام لشکرها در شب اول و دوم به خط بزنند. شب اول ما نیروی احتیاط بودیم تا اگر نیروها نتوانستند پیشروی کنند و خط را بشکنند وارد عمل شویم. هدف شب اول، ارزیابی توان دشمن بود تا ببینیم چه استحکامات و امکاناتی دارد و توان رزمی‌اش در چه حد است. شب دوم یگان ما هم وارد عمل شد و خط را پس گرفت. روز بعد، جنگنده‌های دشمن به بمباران مواضع ما پرداختند و از سوی یگان‌های عملیاتی، دو جنگنده و سه بالگرد عراقی سرنگون شد. خطی را که در کانال زوجی گرفته بودیم، تثبیت کردیم و در آنجا مستقر شدیم و خود را برای پاتک‌های دشمن آماده کردیم. تا نزدیک ظهر آنجا بودیم و سپس خط را به تیپ ۱۸ الغدیر استان یزد تحویل دادیم و به عقب برگشتیم.

بمباران شیمیایی

زمانی که یگان ما به عقب برگشت، دشمن آنجا را از صبح تا شب بمباران شیمیایی کرد تا از این طریق بتواند سازمان رزمی ما را برهم بزند و با پاتک‌های خود منطقه را دوباره تصرف کند. در این بمباران شیمیایی، نیروهای زیادی را از دست دادیم، اما بچه‌های ما مردانه و با شجاعتی وصف‌ناپذیر در برابر دشمن مقاومت کردند و به حدود هفت کیلومتری بصره رسیدند و خط را تثبیت کردند. تنها چیزی که ما را عذاب می‌داد مشاهده پیکرهای مطهر شهدایی بود که نتوانستیم آنها را از زیر آتش دشمن تحویل خانواده‌های آنها بدهیم. هرچند دشمن از لحاظ امکانات بر ما برتری داشت، رزمندگان با رشادت و از خودگذشتگی خط را گرفتند و تثبیت کردند. گردان ما ۲۴ ساعت بیشتر در منطقه نبود. شب سوم نیروها را با دستور فرمانده قرارگاه خاتم‌الانبیا از منطقه خارج کردند تا به دلیل بمباران شیمیایی شهید یا مجروح نشوند. بعد از اینکه از منطقه خارج شدیم، به سمت هتل پرشین آبادان و سپس پادگان شهید مدنی برگشتیم. به‌طور کلی اهداف دو عملیات کربلای ۵ و ۸، محاصره شهر بصره بود. ما قصد داشتیم تکلیف جنگ مشخص شود و حالت فرسایشی به خود نگیرد.

دروازه بصره

تصرف شهر بصره به معنای سقوط رژیم بعث در عراق بود و از لحاظ سیاسی و اقتصادی و پشتیبانی، طومار حزب بعث را درهم می‌پیچید، زیرا بصره شاهرگ حیاتی عراق از نظر اقتصادی، صنعتی، نظامی و همچنین دسترسی به آب‌های بین‌المللی بود. در تصرف شهر بصره بزرگ‌ترین مانع شط‌العرب بود. عبور از این رود بسیار دشوار بود و نمی‌شد از روی پل‌هایی که روی این رود احداث شده بود عبور کرد، زیرا دشمن پل‌ها را هدف قرار می‌داد. اهمیت شهر بصره برای دشمنان جمهوری ایران بسیار مهم بود. زمانی که عملیات کربلای ۵ شروع شد تمامی کشورهای حامی صدام به‌ویژه کشورهای حاشیه خلیج‌فارس به کمک عراق شتافتند و به بمباران شدید نیروهای ما در شلمچه ادامه دادند آتش شدید دشمن سبب شده بود هیچ جای امنی در منطقه وجود نداشته باشد. ما حدود ۷۵ روز جنگیدیم و موفق شدیم به پشت دروازه‌های شهر بصره، یعنی هفت کیلومتری این شهر برسیم و با عملیات کربلای ۸ خط تثبیت شد.

> **زمانی که یگان ما به عقب برگشت، دشمن آنجا را از صبح تا شب بمباران شیمیایی کرد تا از این طریق بتواند سازمان رزمی ما را برهم بزند. در این بمباران شیمیایی، نیروهای زیادی را از دست دادیم، اما بچه‌های ما مردانه و با شجاعتی وصف‌ناپذیر مقاومت کردند**

جدول

طراح: علیرضا سجادی فر ■ شماره ۷۲۷۸

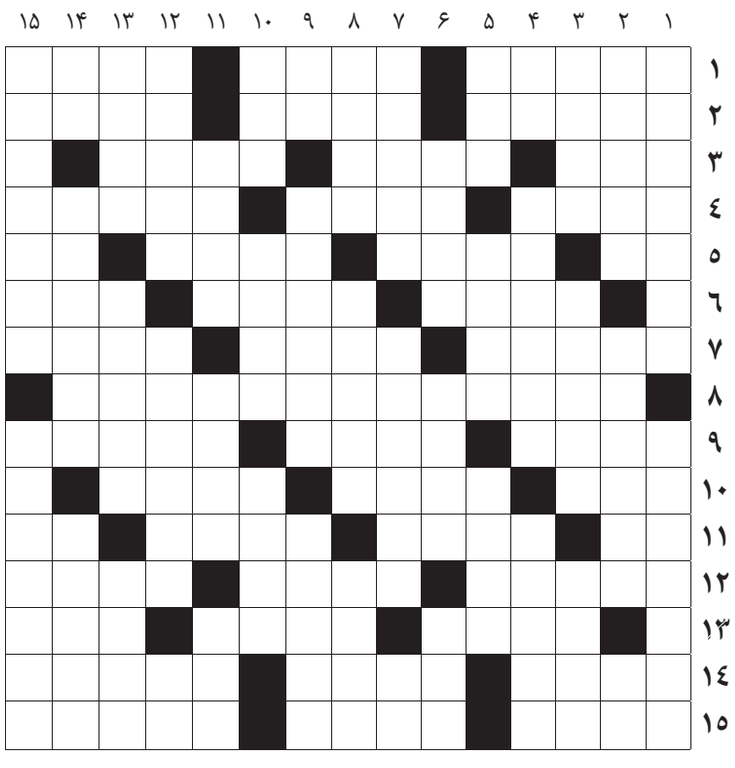

از راست به چپ

■ ۱- ارفاق- وصف ملکی غیرقابل فروش در شرع اسلام- نزدیک‌بینی ■ ۲- تنگه بین جزیره سیسیل و خاک اصلی ایتالیا- تور بزرگ کاهکشی- کجای آذری‌زبان ■ ۳- دستاویز- سیراب کننده تشنگان- نازا ■ ۴- عود- آموزگار- تعداد چیزی را مشخص کردن ■ ۵- پول ژاپن- حق حساب- شهری نزدیک اردبیل- جوی خون ■ ۶- سخن بیهوده- آتشفشانی در ایتالیا- مرزبان ■ ۷- مدرسه پدربزرگ‌ها- الگو- نقشه و نما ■ ۸- تیمی لالیگای اسپانیا ■ ۹- گل چشم!- دریاچه‌ای در ارمنستان- تابلوی دوختنی ■ ۱۰- زرتشتی- تالار- میوه بهشتی ■ ۱۱- شامل همه- سوره رایزنی- اما- گربه عرب ■ ۱۲- شاه مادها- نمایش غم‌انگیز- قسمت حساس رایانه ■ ۱۳- پول میانمار- گوارا- خصلت ■ ۱۴- از آلات موسیقی قدیمی- از نخست‌وزیران هند- زاده شده ■ ۱۵- قدرت و توان- بازسازی- روشن و آشکار

از بالا به پایین

■ ۱- از القاب حضرت زهرا- مراقبت ■ ۲- فیلم غرب وحشی- نوع استفاده از زمین‌های یک منطقه- آش ■ ۳- پیامبر صبور- سخنگو- کشاورز ■ ۴- دو تا نون- پایتخت لیبی- صبور ■ ۵- حشره خونخوار- نام خانوادگی- پایتخت فیجی ■ ۶- منسوب به بنی‌امیه- سمت چپ- نیمسال تحصیلی ■ ۷- پنجاه‌وششمین سورهٔ قرآن- نمایانگر مجموعه در ریاضی- پسوند خریدار ■ ۸- از آب‌ها در قانون شرع- سدی برروی رود نیل- پوسیده ■ ۹- باشکوه- نوعی یارگیری در فوتبال- عالم غیب ■ ۱۰- دستی- علامتی در ریاضی- مصون ■ ۱۱- چیزها- چماق- امت‌ها ■ ۱۲- از نام‌های خدا به معنای نگهبان- نوعی شنا- علامت بیماری ■ ۱۳- پدر عمار- شهری در آذربایجان شرقی- اصطبل ■ ۱۴- پرحرفی- شجاع- تند راه رفتن ■ ۱۵- روستای پلکانی کردستان- طی کردن و پیمودن

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

			۱			۲	۸	
	۷		۵				۹	
	۳	۸	۹				۷	
					۴			
۶						۷		
۸					۳	۱		۹
				۶				۴
۳		۲						
	۴	۹		۲		۵		

۷	۶	۹	۱	۴	۴	۵	۴	۸
۸	۱	۵	۷	۹	۴	۴	۶	۴
۴	۴	۴	۵	۶	۸	۹	۷	۱
۵	۹	۱	۴	۸	۶	۴	۴	۷
۴	۴	۸	۹	۵	۷	۴	۱	۶
۶	۷	۴	۱	۴	۸	۹	۵	۹
۱	۸	۶	۴	۴	۵	۷	۴	۹
۴	۵	۴	۶	۷	۹	۱	۸	۴
۹	۷	۴	۸	۴	۱	۶	۵	۴

جدول کلمات متقاطع
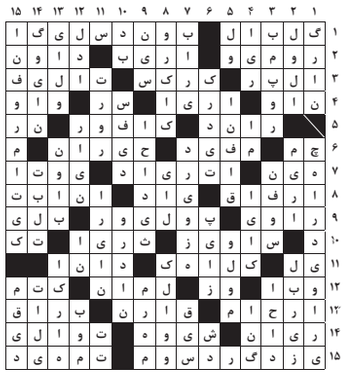
پاسخ جدول شماره ۷۲۷۷